

BESZÉLGETÉS BERGENDY PÉTERREL

Kísértetek földjén

VÍZKELETI DÁNIEL

A „NAGY HÁBORÚ” VÉGET ÉRT, DE A SPANYOLNÁTHA-JÁRVÁNY ÉS A KÍSÉRTETEK IDEJE CSAK MOST KEZDŐDIK. A POST MORTEM EREDETI MAGYAR HORROR.

• A vizsga (2011) és a Trezor (2018) az elmúlt évtized legjobban sikerült magyar műfaji filmjei közé tartoznak. Miért döntöttél úgy, hogy zsánerfilmeket készítesz? Foglalkozol-e azzal, hogy szerzői kézjegyed valahogyan belekerüljön filmjeidbe, vagy az a célod, hogy tiszta műfaji filmeket hoznál létre?

A filmeket a nézőknek kell csinálni. Nekem az a fontos, hogy minél több ember nézze meg, és minél több embernek szerezzek örömet a filmjeimmel – miközben értéket is közvetítek számukra. Szeretem, ha nevetnek, sírnak, ha félnak a nézőtérén, remélem, ezáltal még megijedni is fognak, hogy aztán megkönnyebbülten felneveghessenek. Az elsődleges céloom, hogy minőségi, a közönség érdeklődésére számot tartó filmeket készítsék, és ezt elsősorban műfajfilmek rendezésével tudom elérni. Alapvetően nem érdekel, hogy a kézjegyem tudatosan benne van-e a filmjeimben vagy sem, bár azt hiszem, hogy a műfaji keretek betartása mellett felismerhetőek és egyediék a munkáim, legyen az reklámfilm vagy mozifilm.

• A magyar filmesek többsége tudatosan fordult a műfaji filmek felé: Mi ennek az oka? Felőtt egy olyan rendező-generáció, amelyik már az amerikai zsánerfilmek szocializálódott, a közönség igényeinek megváltozása, esetleg a film-támogatási rendszer átalakulása?

Én annyira nem tapasztalom azt, hogy a magyar filmesek a műfaji filmek felé fordultak volna. Vagy legalábbis nem árasztják el a magyar mozikat a különböző műfajú közönségfilmek. Andy Vajna szerette volna fellendíteni a magyar közönségfilmet, nyitott volt a zsánerfilmekre, aztán nem nagyon kapott jó közönségfilm-forgatókönyvet. Mert meglehetősen nehéz jó filmet

csinálni a széles nézőközönség számára. A *Post Mortem*-nél is azzal nyugtattam magamat, ha a film horrorként nem fog működni, akkor majd azt mondom, hogy művészfilmet csináltam. Abba bármi belefér. Szerencsére a film számos, nemzetközi fesztiválszereplése és fogadtatása visszaigazolta, hogy igazi horrorfilmet csináltam. Személyesen keresek meg messengeren és emailben több helyről, Angliából, Amerikából, hogy hallják a fesztiválszervezőktől, hogy milyen dögös lett a *Post Mortem*, az ő fesztiváljuknak is adjuk oda a filmet. A trieszti RAI4-díj és a zsűri indoklása – miszerint „a horror műfajának koncepcióját tökéletesen megtestesíti” – kapcsán pedig már papírom is van róla. Tudom lobogtatni.

• A vizsga és a Trezor történelmi thrillerek, és a történelmi háttér – a *Post Mortem* az első világháború után játszódik –, ezúttal is megtartottad. Mi az, ami ennyire vonz a történelmi díszletekben?

Vonzódásom a történelmi filmekhez önös érdekből származik. Egyrészt a történelem mindig közel állt hozzám, másrészt nagyon szeretem, hogy már nem létező világokat kell létrehozni, felépíteni ezekben a filmekben. Hogy egy olyan valóságot kell megteremtünk, amelyet a mai néző nem ismer. Hogy hol vannak a határok, meddig kell történelmileg hűnek lennünk valaminek, és honnantól hagyatkozhatunk a saját elképzeléseinkre. Mi fontos és mi nem egy történelmi filmben. Ez izgalmas kihívás.

A *Trezor* forgatásán például úgy gondoltam, hogy a Münnich Ferencet alakító karakternek pontosan ugyanolyan szemüveget kell hordania, mint amelyet Münnich hordott. Ezt lényegbevágó részletnek tartottam. Ezért a

kellékesek hagyományos technikával legyártattak egy ugyanolyan szemüveget. Csak utólag merték megmondani nekem, hogy a szemüveg 300 ezer forintba került. Amikor ezt megtudtam, kicsit elszégyelltem magam, mert egy alacsony költségvetésű filmnél ez igazán borsos összegnek számít. Ha erről tudtam volna, akkor nem biztos, hogy annyira ragaszkodtam volna hozzá. A forgatás után aztán megkaptam ajándékba a szemüveget. Most is ott van a polcomon.

Vagy például a *Post Mortem*-nél a helyszínek kérdése. 1918-as magyar falvakat már nem lehet találni. Hol forgassuk le a filmet? Ideális esetben stúdióban kellene felépíteni egy ilyen falut, ám ezt csak az amerikai filmek költségvetése bírja el. Elkezdtünk tehát skanzeneket nézni, ahol még vannak autentikus falurészek. A Felvidéken találtunk több jó helyszínt, ám az utaztatás és szállásolás szintén nem fért bele a költségvetésbe. Végül a szentendrei skanzen mellett döntöttünk. Igen ám, de egyetlen tájegységen képtelenség lett volna leforgatni a filmet, ráadásul egy amerikai stáb csupán három napos forgatásukhoz négy hónapra lefoglalta azt a tájegységet, amely legjobban passzolt volna a filmünkhöz. Tehát több, eltérő tájegységben forgattunk, és számítógépes utómunkával helyeztük el a Kárpátokat idéző havas hegyeket a háttérbe, hogy érezzük, valahol Nagy-Magyarországon vagyunk. Mert ezt fontosnak tartottam a film ezúttal nem pszichológiai, hanem történelmi rejtett üzenetei miatt. Tehát vegyes lett a paraszti építészeti stílusunk, amely megítélésem szerint nem fogja zavarni a hiteles történelmi élményt. Szóval ilyesmi azok az izgalmas kihívások, amelyek vonzanak a történelmi filmekben.

• Műfajt váltottál, horrort eddig nem készítettél. Mi volt az oka annak, hogy változtattál a jól működő recepten?

Az nem lehet, hogy mindig 1956-os, jobb esetben 1957-es filmeket csináljak. A horrort már gyerekkorom óta szeretem, pszichológusként is foglalkoztam vele. És úgy gondoltam, hogy eljött az ideje, hogy csináljak egy igazi horrorfilmet, amit itthon nem szoktak. Amit aztán akár külföldön is el lehet adni a mozikba. Egyébként a következő filmtervem is történelmi témájú, és

SZUPERMODERN STÚDIÓ / SZVACSEK ATTILA FELVÉTELE

egy újabb zsánerben mozog. Egy igazi háborús filmen dolgozom, mely szintén 1918-ban játszódik. Sok látványos harccal, vérrel-verejtéssel, magyar-cseh-román katonasorssal az olasz fronton az első világháborúban.

• *Mivel pszichológia diplomával rendelkező filmrendező vagy, aki most horrorfilmet készített, muszáj megkérdeznem, hogy merítettél-e Sigmund Freud A kísérteties című esszéjéből? Olyan mintha Freud a filmről is írna. Az otthonos és a kísérteties hatás közötti „átélezés”, amikor valami, ami ismerős hirtelen idegené, kísértetiesé válik nagyon jellemző a filmes gondolkodásra.*

Nem merítettem ebből az esszéből. De természetesen Freud, Ferenczi Sándor, Hermann Imre és elsősorban C.G. Jung munkáiból igen. A pszichoanalízis ugyanis ugyanazzal foglalkozik, amivel a horror műfaja: magával a tudattalannal. A tudattalanban lévő tartalmak mutatkoznak meg egy-egy horrorfilmben, elfojtott vágyaink, félelmeink, emlékeink, traumáink fogalmazódnak meg a szimbólumok nyelvén. Az ősi, emberi szimbólumok, az archetípusok az igazi főszereplői ennek a műfajnak. A *Post Mortem*ben is található ilyen rendesen.

• *Freud esszéjében E.T.A. Hoffmann A homokember című novelláját elemzi, amiben szerinte a kísérteties érzést az otthonos, régről ismerős, de mélyen eltemetett, elnyomott emlék felszínre*

Bergendy Péter:
Post Mortem

törése okozza. A kísértet, a kísértés a Post Mortem-ben is így működik?

Igen, pont ez a lényeg a horrorban. Hogy a saját lelkünk mélyrétegeivel szembesülünk, amivel aztán lehet barátkozni, ismerkedni a film segítségével. A *Post Mortem* is egy ilyen utazás a tudattalan világába – vagy más néven a másvilágba, túlvilágba. A halottak és a halál világába. A film szimbólumait azonban nem feltétlenül kell tudatosan szemlélni. Talán az a jobb, ha nem tudatosan éli át a néző ezeket a feltörő tartalmakat. Hanem inkább csak megéli a moziban. Így még jobban hathatnak is rá. De a *Post Mortem* azért alapvetően nem egy pszichológiai tanulmány, bár akár lehet úgy is elemezni. Ha valaki így közelítené meg, segítségül megírom, hogy inkább Jung elméleteit követve érdemes felfejteni a rejtett szárait. A *Post Mortem* azért igazából csak szórakoztatni akar, persze a tudattalan megbirizgálásával.

• *A film középpontjába a halottak fotózásával foglalkozó fotográfust helyezték. Mario Bava, a modern horrorfilm úttörő rendező-operatőre azt mondta, hogy a horror hatása hetven százalékban a fotografáláson múlik, az teremti meg az atmoszférát. Egyet értesz-e ezzel?*

Végül is egy filmről beszélünk, mely elsősorban a vizualitásával manipulál. A *Post Mortem* esetében a fény és

árnyék tónusaival, a 19. század végi magyar realista festészet elemeinek megidézésével. A leskelődéseivel, a riadt körbetekintéseivel, a tág beállításaival, amelyekben nem tudjuk, hogy a kép melyik széléről fog valami betámadni. Az ember elsődleges érzékelése a látás, a vizuális információkra építés. De aztán ott van a hang, amely sokkal ősbibb, primerebb dolog a képnél. Zsigeribb hat. A neszek és zörejek, a sikoltások és erős hanghatások, valamint a filmzene egy horrorfilmben éppen olyan fontosak, mint a fotografálás. Fél éven át dolgoztunk is rajta rendesen, hogy olyan hangkulisszája legyen a *Post Mortem*nek, amely itthon szintén nem megszokott.

• *Vannak kedvenc horrorfilmjeid? Melyek inspiráltak?*

Az *ördögűző* és az eredeti *Halloween*. Ezek alapművek. Nagy örömmre Az *ördögűző* hazai forgalmazásának én is részese lehettem az akkori Magyar Filmintézetnél a nyolcvanas évek második felében. A *Halloween* pedig volt szerencsém látni 1979-ben egy müncheni moziban. Nagy élmény volt. Én azonban nem a fenti típusú horroroktól félek, hanem a kísértetfilmeketől. Ezért csináltam kísértetfilmet.

• *Az esztétikai és pszichológiai horizont mellett például támaszkodtál-e a gonosz erők ábrázolásának mitikus és/vagy vallási vetületeire? Az alkotói munka során megfogalmaztad magadnak pontosan, hogy miből fakad a horror, mi az, hogy gonosz, vagy ennél ösztönösebben dolgoztál?*

Fiatalkoromban a pszichológiai tudásommal felfegyverkezve kezdtem el dolgozni. De azt vettem észre, hogy ha nem használok fel tudatosan a pszichológiai elemeket, ha nem gondolom át, hogy milyen szimbólumokat, archetípusokat jelenítek meg a munkáimban, akkor jobb és hatásosabb dolgokat tudok létrehozni. Ezért nem nagyon hiszek a tudatos, tudatosan kitervelt filmkészítésben. Az „ezzel azt akartam megfogalmazni, hogy” típusú alkotás szerintem nem működik, nem jó út. Ösztönösen kell filmet csinálni, mert akkor lesz jó és igaz a film.

• *Benned kinyíltak olyan ajtók, amelyeket nagyon mélyre tettél, esetleg nem is tudtál eddig a létezésükről?*

Remélem, ez a következő, *Győztesek* című, első világháborús filmemből majd kiderül. •